

Dil ve Güvenlik: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Azınlık Dili Politikası

Ertan EROL*

Öz

Soğuk Savaş döneminin sonları ile birlikte askeri güç odaklı güvenlik anlayışı daha fazla sorgulanmaya başlanmış ve özellikle güvenliğin politik, ekonomik, insani, toplumsal ve çevresel boyutları ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu süreç içerisinde AGİT bünyesinde de güvenlik konusu, birbirinden soyutlanamayan; askeri-politik, ekonomik –çevresel ve insani olmak üzere üç boyutta ele alınmaktadır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) 'nın bu entegre güvenlik yapısı anlayışı içerisinde azınlıklar konusu ise, güvenliğin insani boyutu kapsamında değerlendirilmekte, uluslararası barış ve güvenliğin temel bileşenlerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

AGİT tarafından önceleri yalnızca, insan haklarının korunması kapsamında ele alınan azınlıklar konusu, 1990'ların başı ile birlikte ilk kez etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliğin korunması ve muhafazası ile ilişkilendirilmiştir. Azınlık hakları ve azınlıkların dillerinin, kültürlerinin ve kimliklerinin korunması öncelikle güvenliğin “insani boyutu” kapsamında olmak üzere AGİT bünyesindeki birçok konferans, toplantı ve belgede kendisine yer bulmuştur.

Güvenliğin İnsani Boyutu kapsamında; Viyana Zirvesi Sonuç Belgesi (1989), Kopenhag Toplantısı Belgesi (1990) ve 1992 Helsinki Zirvesi Sonuç Belgesi azınlıklar ve azınlıklara tanınabilecek haklara ilişkin başlıca dokümanlardır. Özellikle 1992 Helsinki Zirvesi'nde alınan karar gereği oluşturulan Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği (UAYK) ile etnik azınlıklardan kaynaklı güvenlik sorunlarının çatişmaya dönüşmeden önlenmesi hedeflenmiştir.

UAYK özellikle eski Doğu Bloğu ülkelerinde aktif olarak faaliyet göstermiş, azınlıklar ile ilgili sorunlara yapıcı çözümler getirmeye çalışmıştır. AGİT belgeleri ile UAYK faaliyetlerinde ele alınan azınlıklarla ilgili sorunların en önemlilerinden birini ise dilsel haklar oluşturmuştur. Azınlık dillerinde eğitim ve öğretim, medyada, kamusal alanlarda, özel

* Ertan EROL, Doç.Dr., ertanerol1@gmail.com

adlarda azınlık dillerinin kullanımı azınlıklar ile azınlıkların yaşadığı devlet arasında sürekli bir gerilim nedeni olagelmıştır.

AGİT'in azınlık dil politikası kapsamında; devletlerin iki ya da çok dilli politikalar izlemesi önerilmiş, aynı zamanda resmî dil/ devlet dili korunmuştur. Azınlıkların kendi kimliklerini ve dillerini muhafaza etmeye ve öğrenmeye devam ederken toplumla bütünleşmeleri ve farklı grupların entegrasyonu açısından ise dilin etkili bir araç olduğu ve devlet dili/ dillerinin öğretilmesinin toplumsal birliktelik açısından gerekliliği AGİT belgelerinde özellikle vurgulanmıştır.

UAYK tavsiyelerinde de aynı husus vurgulanmış, farklılıkların korunması (azınlık dilinin yaşamın her alanında kullanılabilmesi) ile toplumsal uyum ve birliktelik (devlet dilinin öğrenilmesi) arasında dengenin kurulmasının uzun süreli barış ve güvenlik için önemine işaret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Güvenlik, Azınlıklar, AGİT

Language and Security: Minority Language Policy of Organization for Security and Co-operation in Europe

Abstract

Military power oriented security approach began to be more questioned and especially the political, economic, humanitarian, social and environmental aspects have begun to come to the fore with the end of the Cold War Era. Similarly, the security issue in the OSCE are dealt with in three dimensions that cannot be isolated from one another, which are military-political, economic-environmental and human. Minority issues in this integrated security structure of OSCE are considered under the human dimension of security and recognized as an essential component of international peace and security.

Beginning with the early 1990s, minority issues have been associated with protection and preservation with the ethnic, cultural, linguistic and religious identity, while it had been considered within the scope of the protection of humanitarian rights before. Minority rights and the protection of minority languages, cultures and identities have been the subject of many conferences, meetings and documents of the OSCE.

Concluding Document of the Vienna Meeting (1989), Document of the Copenhagen Meeting of the Conference (1990) and The Helsinki Document (1992) are the primary documents regarding the rights of minorities. In particular, with the High Commissioner on National Minorities (HCNM) mechanism, which had been established after the Helsinki Summit of 1992, security problems related with the ethnic minorities were aimed to be prevented before they evolve ethnic conflicts.

HCNM has been particularly active in the former Eastern Bloc countries and has tried to find constructive solutions to the security problems, considered with minorities. Linguistic rights have been one of the most important minority-related issues discussed in the documents of the OSCE and activities of the HCNM. Education of minority languages, the use of minority languages in the media, in the public spaces etc. have been the constant cause of tensions between minorities and the states, where minorities live in.

Within the minority language policy of OSCE, adoption of bilingual or multilingual policies by the states are recommended and the official language / languages are protected; on the other hand the integration of minorities to the society while continuing to learn and to maintain their own identity is emphasized in the OSCE documents.

The same issues are also advised by the HCNM. HCNM highlighted the establishment of the balance between the protection of diversity (it can be used in all areas of life of minority languages) and social cohesion and solidarity (to learn the state language) for the prolonged peace and security.

Key Words: *Language, Security, Minorities, OSCE*

Giriş

Dil ile ilgili yapılan tanımlamalarda kavramın temelde iki boyutta ele alındığı görülmektedir. İlk olarak dil bir iletişim aracıdır. Bu kapsamda Korkmaz tarafından

dil “İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem.” (Korkmaz, 1992: 43)

şeklinde tanımlanmaktadır.

Görüldüğü gibi bu tanımda asıl vurgu dilin iletişim aracı olması ile ilgilidir. Ergin ise dilin sosyal yönünü de katarak dili “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar ve sözleşmeler sistemi.” olarak tarif etmektedir (Ergin, 2009: 13) Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere dil, kelime, ses ve işaretlerin ötesinde farklı işlevleri olan bir sistemdir.

İşte bu çalışmada dilin sosyal yönü ön plana çıkartılarak kimlik ve güvenlik ile ilişkisi ortaya konmaya çalışılmış, bu ilişki Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı’nın azınlık dil politikası örneğinde incelenmiştir.

Ulus, Dil ve Kimlik

Ulus kavramı değişik şekillerde tanımlanabilmektedir ve üzerinde uzlaşılmış tek bir ulus tanımı yoktur. Habermas’a göre, “ulus”, ortak köken, en azından ortak dil, kültür ve tarih ile şekillenmiş siyasi bir topluluğu ifade etmektedir (Habermas, 2010: 16). Ulus, “belli bir grubun kendini ortak dil, din, tarih, soy, mekân gibi unsurların biri, birkaçı ya da hepsi üzerinden tanımladığı siyasi ve kültürel birimdir.” (Aktoprak, 2010: 19). Diğer bir tespite göre “Ulusunu oluşturan şey benzerlik hissi ve aynı guruba ait olma içgüdüdür.” (Kalaycı, 2010: 124).

Yapılan bu tanımların en belirgin özelliği ise “benzerlik”, “ortaklık” kavramlarını merkeze almalarıdır. Ortak kabul edilen olgular arasında “dil”de bulunmaktadır. Nitekim Weber’e göre ulus, “sürekli olarak siyasi güç ile ilişkiye giren bir dil topluluğudur.” (Santamaria, 1998: 14). Benzer şekilde Hayes’e göre, ulus olmanın şartlarından birisi de dildir ve ulusu oluşturan bireyleri, duygu ve düşünce alanında birleştiren dil; “zengin olsun fakir olsun, iyi olsun kötü olsun, zeki olsun aptal olsun, bir ülkedeki tüm kişilerin ortaklaştığı ve diğer kişilerden ayrıldığı tek şeydir.” (Sadoğlu, 2010: 28).

Dilin bu birleştirici yönü, ulusal kimliklerin inşası açısından da etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil, “ortak bir ulusal payda oluşturma başlangıç noktası” (Kalaycı, 2010: 353) olarak kabul edilmektedir. Dilin bu yönüne Hobsbaw’nın; “ Başka bir grubun dilinin bilinmemesi, iletişim kurmanın en kesin engeli ve buna bağlı olarak grupları ayıran çizgilerin en kesin tanımlayıcısı sayılmaz mı?”

(Hobsbawn, 2006: 70) sorusuyla dikkat çekmektedir. Billig ise, “Eğer birbirlerinin dediklerini anlayamıyorlarsa nasıl ortak bir kimliği, mirası veya topluluk hissiyatını paylaşabilirler?” (Billig, 2002: 24) sorusu ile dilin ulusal kimlik açısından önemini vurgulamaktadır.

Dilin araçsal ve sembolik olmak üzere iki işlevi olduğuna dikkat çeken Koçak’a göre “Dilin araçsal işlevi; dilin, güvenli bir toplumsal, dilsel çevre içinde yaşamının, diğer insanlarla dayanışma içinde olmanın vasıtası olması, sembolik işlevi ise, aynı dili konuşanlarla birleştiren, diğerleriyle farklılaştıran, kimliğin görünür tarafı olmasıdır.” (Koçak, 2013: 233).

Araçsal işlevi açısından ise dil öncelikle bir iletişim aracıdır. Bu nedenle bütün vatandaşlarını ortak programlar çerçevesinde organize etmeyi amaçlayan devletler için ortak ya da standart bir dil oluşturma gerekliliği belirmektedir (Sadoğlu, 2010: 36). Merkezi yönetimler için bu ortak dil politik, idari ve ekonomik açıdan yönetim aygıtlarının etkinliğini artıran bir araç işlevi görmekte, yöneten ve yönetilenler arasında kurulacak ortaklığın temel paydasını oluşturmaktadır (Aktoprak, 2010: 23).

Dil, bu yönleriyle ulus ve ulus devletler açısından önemli fonksiyonlar üstlenmektedir. Ancak birleştirici bir rol işlevi gören dil, “...kimin grup içine alınacağını, kimin grup dışında tutulacağını da belirleyen bir rol oynayabilir” (Koçak, 2013: 239). Dolayısıyla ulus kimliğinin bir aygıtı olarak ortaya çıkan ya da ulus devlet yapısı içinde standart olarak belirlenen dil, farklı dilleri konuşanları (azınlıklar) grup dışına itebilmekte, “farklı” ve “öteki” konumuna taşıyabilmektedir.

Bu nedenle “farklı” ve “öteki” konumundaki azınlıklar için dil, grup kimliklerinin en belirgin göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır. Dil ve kültür etnik grupların kolektif kimliklerinin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Ayırt edici dilsel ve kültürel özellikler, etnik grupların politik taleplerine dayanak teşkil edebilmektedir (Prina, 2013: 111).

Estebanez’in ifadesiyle; “azınlık kimliğinin neredeyse her yönüne nüfuz eden” dil (Estebanez, 2005: 269), bu dili konuşan grupların iç dayanışmasının ve daha da önemlisi varlıklarının bir sembolü haline gelebilmektedir. Bu konuya temkinli yaklaşan akademisyenler de bulunmaktadır. Hobsbawn; dilin kültürel toplulukları ayırmının bir yolu olduğunu ancak başlıca yolu olmadığını savunmakta, dilin bazı durumlar dışında millet olma kriteri olarak sayılamayacağını öne sürmektedir (Hobsbawn, 2006: 70-83). Benzer şekilde Stephen May; dil ile etnik kimlik (ulusal kimlik) arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağını, aynı dili konuşmalarına rağmen grup kimliklerini muhafaza eden etnik grupların bulunduğu işaret etmektedir. Diğer yandan May; dilin, etnik ve ulusal kimliğin doğrudan olmasa bile açıkça önemli bir belirleyicisi olduğunu kabul etmektedir (Prina, 2013: 111).

Ulus/ulusçuluk kavramının homojen bir yapıyı öngördüğü (Hobsbawn, 2006: 221), temel motivasyonunun homojenlik olduğu (Aktoprak, 2010: 23) göz önüne alındığında, farklı grupların bu türdeş yapı içerisinde mevcudiyetlerini devam ettirmeleri

hassas bir konu olarak belirlemektedir. Nitekim günümüzde “dünyada 6000’den fazla dil, 3000’den fazla etnik gruptan” (Tacar, 1996: 139) bahsedilmektedir. Vatandaşlarının, tek bir etnik ya da dinsel grupla özdeşleştiğini öne sürebilecek devlet sayısı ancak bir düzine kadardır (Hobsbawn, 2006: 220). Bu durum ise devletlerin, bünyelerindeki farklı dillere ve bu dilleri konuşanlara yönelik bazı politikalar yürütmelerini gerekli kılmaktadır. Bu politikalarda yapılan başarısızlıklar ise toplumsal gösterilerden bölgesel düzeyde yaşanan silahlı çatışmalara kadar tırmanabilen çeşitli güvenlik sorunlarına neden olabilmektedir.

Dil, Kimlik ve Güvenlik

Kavramsal olarak güvenlik; “tehdit ve tehlike durumunun minimum düzeyde olması” olarak ifade edilebilir (Karabulut, 2011: 7). Güvenlik, “tehdit” ile ilişkili bir kavramdır. Nitekim literatürde de güvenlik kavramının, “tehdit yokluğu” durumunun değişik şekillerde ifade edilişi şeklinde tanımlandığı söylenilebilir (Robinson, 2008: 2).

“Neyin (kimin) güvenliği?” sorusunun uluslararası ilişkiler alanında cevabı ise farklılık göstermektedir. Güvenliği “dar” anlamda yorumlayanlar açısından (özellikle realist düşünürlerce) bu sorunun cevabı “ulus devlet” olmuş, tehdidin kaynağı olarak da “askeri tehdit” benimsenmiştir (Robinson, 2008: 3). Özellikle Soğuk Savaş döneminin askeri ve nükleer rekabet ortamı nedeniyle takıntı hâline gelen bu “dar” yaklaşım, güvenlik kavramının “genişletilmesi” gerektiğini savunanların eleştirilerine konu olmuştur.

Buna göre Soğuk Savaş sonrası güvenlik kavramı dört yönde genişlemiştir:

-İlk olarak güvenlik konsepti aşağı doğru ulusların güvenliğinden *grupların* ve bireylerin güvenliğine doğru genişlemiştir.

-İkinci olarak yukarıya doğru ulusların güvenliğinden uluslararası sistemin ya da uluslar-üstü fiziksel çevrenin güvenliğine bir genişleme söz konusudur. Bu iki genişleme türü güvenliğin öznesi hakkındadır.

-Üçüncü olarak güvenlik konsepti yatay ekseninde, askerî güvenlikten, politik, ekonomik, çevresel, toplumsal ve insani güvenliği içerecek şekilde çeşitlenmiştir.

-Dördüncü ve son olarak güvenliği sağlamanın politik sorumluluğu tüm istikametlerde genişlemiştir: (Rothschild, 1995: 55).

Bu genişleme içerisinde ise dil, daha ziyade toplumsal güvenlik kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. Buna göre toplumsal güvenlik “dil, kültür, din, ulusal kimlik ve geleneklerin gelişimi için kabul edilebilir koşulların sürdürülebilirliği” olarak tanımlanmaktadır (Buzan, 1991: 122). Bu yaklaşımda anahtar kelimelerden biri “hayatta kalma”dır (Roe, 2005: 43). Buna göre devletin güvenliği, sahip oldukları “egemenlik”le, toplumların güvenliği ise sahip oldukları “kimlik” ile bağlantılıdır. Bir devlet, egemenliğini yitirirse devlet olarak hayatta kalmaz. Benzer şekilde bir toplum da

kimliğini kaybederse, “kendisi” olarak hayatta kalamayacağı korkusunu duyar (Wæver, 1995: 67).

Tanım kısmında da belirtildiği üzere güvenlik, tehdit ile ilişkili bir kavramdır. Eğer toplum, “biz” kimliğinin tehlike altında olduğu inancına sahip olursa toplumsal güvenliğe bir tehdit belirlemektedir (Roe, 2005: 48). Bu tehditler; (azınlık) dillerinin kullanımının yasaklanmasından, ibadet ve eğitim yerlerinin kapatılmasına veya bir toplumun üyelerinin öldürülmesine kadar varan bir yelpazede gerçekleşebilir (Roe, 2005: 48).

Örneğin ulus inşa sürecinde olan devletler açısından dilsel homojenlik çoğunluk toplum (devlet rejiminin ait olduğu toplum) tarafından kimliğin muhafazası açısından hayati önemde görülebilmektedir. Bu nedenle de devletler azınlıkların kendi dillerinde eğitim görmelerini yasaklayabilmekte, bu da azınlık kimliğini tehdit eden bir durum yaratabilmektedir. Daha da önemlisi azınlık kimliğini kısıtlayan eylemler azınlık toplumunun kendi kimliklerine daha sıkı sarılmalarına ve kimliklerini daha kararlı savunmalarına sebep olabilmektedir (Roe, 2005: 70).

Benzer şekilde azınlıklar tarafından kendi kimliklerini yaşatmaya yönelik talep edilen kültürel haklar (kendi medya organları, gazeteleri, eğitim kuruluşları vb.) çoğunluk toplum tarafından ayrılıkçı girişimler (etnik özerklik) olarak yorumlanabilmekte, bu tür hakların tanınmasından kaçınılmakta ve daha sıkı politikalar uygulanabilmektedir. Sonuçta coğrafi olarak ayrılma niyetinde olmayan, ancak çoğunluk tarafından bu şekilde algılanan azınlık toplumu ile asimilasyon politikası izleme niyetinde olmayan ancak azınlıkların kültürel taleplerini ayrılıkçı talep olarak yorumlayan çoğunluk toplum arasında oluşan bu güvenlik ikilemi, şiddet içerikli çatışmaya kadar tırmanabilmektedir (Roe, 2005: 71).

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde birey ve grup kimliğinin en temel belirleyicileri arasında yer alan dil ve dilsel haklar konusunda AGİT'in izlediği politika incelenecektir.

AGİT'in Azınlık Dil Politikası

AGİT, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'dan 57 devletin katılımcısı olduğu en geniş bölgesel güvenlik örgütüdür. 1975 Helsinki Nihai Senedi ile başlayan süreçte katılımcı devletler, gerek birbirleriyle ilişkilerinde (toprak bütünlüğüne saygı, anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümü vb.) gerekse bünyelerinde bulunan kişi ve gruplarla ilişkilerinde (insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı vb.) birtakım prensiplere uymayı kabul etmekte, bu yolla bölgesel güvenliği geliştirmeyi amaçlamaktadır (Estebanez, 1997: 124). Ancak AGİT'in güvenlik yaklaşımı bununla sınırlı kalmamaktadır.

Üst düzey politik diyalog ekseninde faaliyetlerini yürüten örgüt güvenlik konusunu geniş bir yelpazede ele almaktadır. Bu doğrultuda güvenlik, birbirinden soyutlanamayan; askeri-politik, ekonomik-çevresel ve insani olmak üzere üç boyutta ele alınmaktadır. Bu entegre güvenlik yapısı içerisinde azınlık konusu ise, güvenliğin

insani boyutu kapsamında değerlendirilmektedir (OSCE Factsheet, 2016). Azınlıklar konusu, AGİT tarafından, uluslararası barış ve güvenliğin temel bileşenlerinden birisi olarak kabul edilegelmiştir (Thornberry, 2006: 17).

AGİT, Avrupa’da azınlıklar konusunda önemli aktörlerden biridir ve azınlıkların korunması konusunda standartlar geliştirmektedir. AGİT bünyesinde oluşturulan belgeler hukuki bağlayıcılık taşımayan ancak üzerinde uzlaşa (konsensus) sağlanmış politik belgelerdir (Thornberry, 2006: 18). Politik içerikli bu faaliyetleriyle AGİT, azınlıklarla ilgili gündem oluşturma açısından etkili bir rol oynamaktadır (Kascian, 2013: 232).

Azınlıkların korunması sorunu en başından beri, 1975 Helsinki Nihai Senedi ile birlikte, AGİT’in gündeminde yer almıştır (Thornberry, 2006: 17). Bu kapsamda, Helsinki Nihai Senedi (1975)’nin Avrupa Güvenliği ile ilgili başlığının yedinci maddesinde, azınlık konusu, insan haklarının korunması kapsamında ele alınmış, topraklarında ulusal azınlık bulunan katılımcı devletlerin söz konusu ulusal azınlıklara mensup bireylerin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı göstermeleri öngörülmüştür. Azınlık dillerine ait bir düzenlemenin yer almadığı belgede yalnızca ulusal azınlıkların kültürleri ve eğitimleri, katılımcı devletlerin işbirliği açısından konu edilmiştir (OSCE Helsinki Act, 1975).

Helsinki Nihai Senedi’ni takip eden 1983 Madrid Zirvesi Sonuç Belgesi’nde de ulusal azınlıklar ile ilgili olarak 1975 Helsinki Nihai Senedi’nde yer alan hususlara bağlılığın önemi vurgulanmış ve azınlık haklarının korunması konusu tekrar dile getirilmiştir (OSCE Madrid Document, 1983: Principles).

Görüldüğü gibi Soğuk Savaş döneminde azınlık konusu AGİT gündeminde yer almakla birlikte sınırlı düzeyde rol almıştır. Bu dönemde silahlanmanın kontrolü gibi sert askeri güvenlik konuları daha çok ön plana çıkmıştır (Neukirch, Simhandl, Zellner 2004: 159). Soğuk Savaş’ın sonuna yaklaşıldığında ise azınlık konusunun AGİT belgelerindeki ağırlığı artmıştır.

Viyana Zirvesi Sonuç Belgesi (1989) ile azınlıklar konusu insan hakları bağlamının ötesine geçerek ilk kez etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliğin korunması ve muhafazası ile ilişkilendirilmiştir (19). Belgede ayrıca, ulusal azınlıkların; kendileri ile aynı kökenden gelen ya da ortak kültürü paylaşan diğer devletlerin vatandaşları ile iletişim kurabilme (31), ana dillerinde bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve bilgi alışverişi yapabilme (45), kullandıkları dil dahil kendi kültürlerini her yönüyle muhafaza etme ve geliştirme olanaklarının katılımcı devletlerce sağlanması öngörülmüştür (OSCE Vienna Document, 1989).

Viyana belgesinde ayrıca, insan hakları, temel haklar gibi insanla ilgili konuların “insani boyut” adı altında ele alınması, bu boyutla ilgili olarak işbirliğinin geliştirilmesi ve izleme toplantıları/konferansları yapılması kararına yer verilmiştir (OSCE Vienna Document, 1989).

Azınlık hakları ve azınlıkların dillerinin, kültürlerinin ve kimliklerinin korunması konusu öncelikle güvenliğin “insani boyutu” kapsamında olmak üzere AGİT

bünyesindeki birçok konferans, toplantı ve belgede kendisine yer bulmuştur. Bu kapsamdaki önemli belge ve mekanizmalar ise şunlardır:

1. İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantısı Belgesi (Kopenhag Belgesi)

Kopenhag Belgesi (1990), güvenliğin insani boyutu kapsamında, AGİT taraf devletlerinin politik taahhütlerinden oluşan bir belgedir. Belgede, insan haklarının korunması, temel özgürlüklere saygı, çoğulcu bir demokrasi ve hukukun üstünlüğü, barış ve istikrarın tesisinde önemli bir faktör olarak benimsenmiştir (OSCE Copenhagen Conference, 1990: 30).

Azınlıklar konusunda AGİT'in temel başvuru dokümanı olan Kopenhag Belgesinde (Kascian, 2013: 232), ulusal azınlıkların korunması evrensel insan haklarının bir parçası olarak, barış ve istikrarın tesisinde önemli bir faktör olarak benimsenmiştir (OSCE Copenhagen Conference, 1990: p.30).

Ulusal azınlıklara mensup bireylerin hukuk önünde eşit oldukları (negatif tedbir), ancak tam bir eşitlik için taraf devletlerin gerekli yerlerde ilave birtakım tedbirleri (pozitif tedbir) almaları öngörülmüştür (OSCE Copenhagen Conference, 1990: 31).

Azınlık mensubu olmanın bireyin kendi tercihi ile ilgili bir durum olduğu belirtilen belgede, azınlık bireylerinin diğer bileşenlerle birlikte dilsel kimliklerini ifade etme, koruma ve geliştirme haklarına sahip oldukları ve asimilasyona maruz bırakılmamaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda belgede yer alan, azınlık mensubu bireylerin sahip oldukları dilsel haklar:

-Kamusal alanda ve özel yaşamda ana dilini özgürce kullanabilme,

-Dini yükümlülüklerinin gereklerini ve din eğitimlerini kendi ana dillerinde ifa edebilme,

-Kendi ana dillerinde bilgi alabilme ve bilgi paylaşabilme,

-Bu haklarını bireysel olarak kullanabilmenin yanında, mensubu oldukları grubun diğer üyeleri ile birlikte toplu şekilde kullanabilme hakkı şeklinde özetlenebilir (OSCE Copenhagen Conference, 1990: 32).

Bu hakların yanında ana dille eğitim ve kamusal makamlarla ilişkilerde azınlık dilinin kullanılması konularına, daha esnek bir yaklaşımla yer verilmiştir. Bu kapsamda; azınlık mensubu bireylerin, kendi ana dillerini öğrenmelerine ya da ana dillerinde eğitim görmelerine yönelik taraf devletlerin, gayret gösterecekleri kabul edilmiştir. Diğer yandan azınlık mensubu bireylerin resmî dil/dilleri öğrenme gerekliliği de hatırlatılmıştır. Azınlıkların ana dillerini, kamusal makamlarla ilişkilerde de gerektiği kadar, imkânlar ölçüsünde ve ulusal mevzuata uygun şekilde kullanabilmelerinin taraf devletlerce sağlanmaya çalışılması benimsenmiştir (OSCE Copenhagen Conference, 1990: 34).

Hukuki açıdan bağlayıcılığı olmamasına karşın, Kopenhag Belgesi azınlık hakları açısından önemli bir belgedir. Azınlıklar ile ilgili maddelerin çoğunluğunda hukuksal anlaşma metinlerine benzer bir ifade dili kullanılmıştır (Ulke, 2015: 75). Nitekim, Kopenhag Belgesinde yer alan bu ifadeler, Ulusal Azınlıkları Koruma Çerçeve Sözleşmesi'nin yazılmasına rehberlik etmiştir. Çerçeve Sözleşme ile Kopenhag Belgesinde taraf devletlerin üstlendikleri politik taahhütler, hukuksal yükümlülüklerle dönüştürülmesi amaçlanmıştır (CoE FCNM Exp, 1995: preamble:önsöz). Benzer şekilde, Bölgesel ya da Azınlık Dilleri Şartı da Kopenhag Belgesi dikkate alınarak oluşturulmuştur (CoE ECRML Tr, 2000).

2. 1992 Helsinki Zirvesi Ve Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği (UAYK)

Azınlıkların korunmasının güvenlik kapsamında ele alındığı, AGİT bünyesindeki önemli bir konu ise Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri tarafından yürütülen faaliyetlerdir. Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği, AGİT 1992 Helsinki Zirvesi'nde, çatışmaya dönüşme potansiyeli olan, ulusal azınlıklarla ilgili gerilimlere yönelik “erken ikaz” ve “erken müdahale” imkânı sağlayabilmek amacıyla oluşturulmuştur (OSCE Helsinki Document, 1992: II.3).

Nitekim örgüt, son dönemlerde etnik gruplar arasındaki çatışmaların arttığı, bu çatışmaların ise yaşandığı toprakların sınırlarını aşarak, devletler arasındaki ilişkileri zedelediği tespiti yapmaktadır (OSCE HCNM, 2016). Özellikle, Eski Yugoslavya topraklarında yaşanan olayların Avrupa'nın başka yerlerinde ve ağırlıklı olarak da komünist rejimlerden çıkan ülkelerde tekrarlanması, barış ve istikrarın bozulması endişesi, AGİT'i UAYK makamını oluşturmaya yöneltmiştir (OSCE Oslo Tavsiyeleri, 1998).

Pratikte de UAYK'nin bugüne kadar eski Doğu Bloğu ülkelerindeki azınlıklarla ilgilendiği ve buralarda incelemelerde bulunduğu görülmektedir. Lahey Tavsiyelerinin giriş kısmında UAYK'nin ilgilendiği ülkeler arasında Arnavutluk, Estonya, Hırvatistan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Macaristan, Makedonya, Romanya, Slovakya ve Ukrayna gibi sadece eski komünist rejimi ülkeleri sayılmaktadır. UAYK'nin bu ülkelere müdahil olma nedeni ise aynı belgede şu şekilde açıklanmaktadır (OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996):

“(UAYK'nin) Müdahaleleri öncelikle, bir devletin sınırları içinde sayısal çoğunluğu oluştururken diğer bir yandan başka bir devlette sayısal azınlığı oluşturan ulusal/etnik gruplara mensup bireylerin dâhil olduğu ve dolayısıyla her iki devletin hükümet yetkililerini ilgilendiren ve devletler arası gerilimlere, eğer henüz bir çatışma haline gelmemişse, potansiyel kaynak oluşturan durumlar üzerinde yoğunlaşmıştır.”

Bu noktada, UAYK'nin, yalnızca güvenlik sorunu teşkil eden ve çatışma potansiyeli olan azınlık sorunları ile ilgili olarak, “mümkün olan en erken aşamada çatışma önleme aracı” işlevi görmesi amaçlanmıştır (OSCE HCNM, 2016). Organize suçlar ve terörizm ile bağlantılı azınlık sorunları ile azınlık mensubu bireylere yönelik işlenen münferit ihlaller, Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği'nin faaliyet sahası dışındaki tutulmuştur (OSCE Helsinki Document, 1992: II.5.b,c).

1992 Helsinki Belgesi ile görev sınırlarının bu şekilde belirlenmesi UAYK'yi AGİT'in, azınlık sorunlarına güvenlik odaklı bir yaklaşım vasıtası hâline getirmektedir (Neukirch vd. 2004:159). Böylece UAYK, AGİT bünyesinde gelişen güvenlik gereksinimlerine cevap vermek üzere devletler haricinde grupları (azınlıklar) da göz önüne alan özel bir güvenlik enstrümanı olarak ortaya çıkmaktadır (Estebanez, 1997: 124).

Çalışma yöntemi olarak UAYK'nin, azınlıklar hakkında bilgi toplaması, güvenlik riski taşıdığı değerlendirildiği azınlık sorunları hakkında, herhangi bir AGİT makamından onay almadan, bağımsız olarak doğrudan ziyaret ve görüşmelerde bulunması, azınlık sorunlarını gizlilik ve tarafsızlık içerisinde ele alması ve taraflar arasında işbirliğini artırıcı faaliyetler yürütmesi benimsenmiştir. UAYK'nin azınlık sorunları hakkında yürüttüğü bu faaliyetler hakkında ise resmî ya da gayriresmî yollarla AGİT organlarını bilgilendirmesi öngörülmüştür (OSCE Helsinki Document, 1992: 11-16).

UAYK'nin azınlık sorunlarına dair yürüttüğü ve sessiz diplomasi olarak tanımlanabilecek bu faaliyetlerin, kısa vadede "çatışma önleme" işlevi görmesine ilave olarak uzun vadede azınlık sorunları hakkında ilgili devlet bünyesinde yapısal iyileştirmeler yapılmasına da katkı sağlaması amaçlanmıştır (OSCE HCNM, 2016).

Uzun vadeli çözümlerin bir parçası olması için de farklı UAYK tarafından, konu hakkındaki uzmanların da desteği ile azınlıklara yönelik çeşitli tavsiyeler ve ilkeler bütünü hazırlanmış ve yayımlanmıştır. UAYK tavsiyeleri azınlık sorunlarının üstesinden gelinmesi için yol gösterici prensipler sağlaması açısından önemli nitelikte olmakla beraber yeni standartlar ortaya koymamaktadır. Tavsiyeler, azınlıklara dair uluslararası normlar ışığında, etnik gruplar arasındaki uyumun sağlanması ve geliştirilmesine yönelik öneriler içermektedir (Kascian, 2013: 237). Bu konuda Preece ise farklı görüştedir. Preece, mevcut uluslararası normların ulusal azınlıklara mensup bireylerin korunmasına yönelik izlenecek politikaların belirlenmesi açısından yeterli çerçeveyi sağlayamadığı ve bu ihtiyacın etkisiyle UAYK tarafından yayımlanan yol gösterici tavsiyelerin, bu makama normatif bir aktör konumuna eriştiğini savunmaktadır (Preece, 2013: 78).

Bugüne kadar toplam yedi başlıkta hazırlanan bu tavsiyelerin ve ilkelerin, çalışma ile ilgili olanları müteakip maddelerde kısaca incelenecektir.

Ulusal Azınlıkların Eğitim Haklarına Dair Lahey Tavsiyeleri (1996)

Ulusal Azınlıkların eğitim haklarına dair çeşitli uluslararası belgelere atıf yapılan Lahey Tavsiyeleri'nde bu konudaki hakların sade bir dille açıklanması ve bir bütünlük içerisinde yorumlanması amaçlanmıştır (OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996: Giriş).

Tavsiye metninde öncelikle azınlık mensubu bireylerin kimliklerini (kolektif) sürdürebilmelerinin ancak eğitim sürecinde ana dilini kullanabilmeleri ile mümkün olduğu belirtilmekte, diğer yandan azınlıkların devlet dilini öğrenme ve ulusal topluma entegre olma sorumlulukları hatırlatılmaktadır (OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996: 1)

16. sayfa 308

(OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996: p.:paragraf1). Dolayısıyla azınlıkların kendi dillerini öğrenmeleri ile devletin dil/dillerini öğrenmek suretiyle çoğunluk topluma entegre olma sorumlulukları arasında denge gözetilmesi (OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996: 10) Lahey Tavsiyeleri'nin özünü oluşturmaktadır.

Azınlıkların korunması ve azınlıkların ulusal topluma entegrasyonu arasındaki bu dengenin sağlanması konusunda ise, ulusal azınlıkların eğitimlerinin çok dilli icrası en etkin yollardan birisi olarak ele alınmıştır (OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996: 10).

Bu kapsamda genel olarak azınlık eğitiminin, azınlık dilinde başlaması aşamalı olarak gittikçe artan düzeyde devlet dili ile birlikte eş zamanlı olarak verilmesi tavsiye edilmektedir. Eğitim ile ilgili yapılan araştırmalara dayandırıldığı belirtilen tavsiyelerde, okul öncesi eğitimin tamamının çocuğun konuştuğu dilde olmasının gerektiği (11), ilköğretim müfredatının azınlık dilinde verilmesinin ideal olduğu (12), azınlık dili öğretilmeye devam ederken ortaöğretim müfredatının ise ağırlıklı olarak devletin dili ile öğretilmesinin (13) uygun olacağı ifade edilmektedir (OSCE Lahey Tavsiyeleri 1996).

Görüldüğü gibi azınlıklara yönelik devlet dilinde eğitim ve öğretimin aşamalı olarak icra edildiği, azınlıkları soyutlamayan ancak çoğunluk içinde de eritmeyen iki/çok dilli bir azınlık eğitimi tavsiye edilmektedir.

Lahey Tavsiyelerinde ayrıca, devletlerce başta gerekli ekonomik ve teknik kaynakların tesisi olmak üzere “azınlık dilinde eğitim haklarının etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik özel önlemler almaları (4), ilgili devlet bünyesinde azınlık eğitimine dair yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde politikalar belirlenirken, bu süreçte ulusal azınlık temsilcilerinin etkin katılımlarının sağlanması (5-6), uluslararası hukuk uyarınca, ulusal azınlıkların, azınlık dilinde eğitim veren okullar açabileceğinden hareketle bu hakkın ilgili devletlerce gereksiz yere kısıtlanmaması, ayrımcılık yapılmaması ve ulusal ve uluslararası mali desteklerden yararlandırılması (8-10) tavsiye edilmektedir (OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996).

Ulusal Azınlıkların Dil Haklarına Dair Oslo Tavsiyeleri (1998)

Oslo Tavsiyeleri ulusal azınlıklara mensup kişilerin kendi dillerini özel ve kamusal alanda kullanma haklarına ilişkin tavsiyeleri içermektedir. Azınlık dilinde eğitim konusuna Lahey Tavsiyeleri'nde yer verildiği için Oslo Tavsiyeleri'nde değinilmemiştir.

Oslo Tavsiyeleri'nde öncelikle “devletlerin, eşitlik, ayırım gözetmeme, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü” gibi temel insan hakları normlarına, azınlık hakları kapsamında da uydukları varsayımı temel alınmıştır (OSCE Oslo Tavsiyeleri, 1998:3). Bu temelin üzerine azınlık dilinin, şahısların, kuruluşların ve tarihi yerlerin isimlerinde, dinsel faaliyetlerde, medyada, ekonomik hayatta, kamu hizmetlerinde, yargı makamlarında vb. kamusal ve özel alanlarda kullanılmasına

dair haklar uluslararası hukuk belgeleri ışığında tekrar dile getirilmiştir (OSCE Oslo Tavsiyeleri, 1998: 1-21).

Oslo Tavsiyelerinde, Lahey Tavsiyeleri'ndekine benzer şekilde, dil konusunda azınlıkların ve devletin gereksinimleri arasındaki dengeye vurgu yapılmıştır. Bu dengein sağlanmaması hâlinde konunun etnik gerilimlere kaynaklık edebileceği belirtilmiştir (OSCE Oslo Tavsiyeleri, 1998: 2).

Azınlık Dillerinin Medya Organlarında Kullanımı İlkeleri (2003)

Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliğinin (UAYK) çatışma önleme işlevinin harırlatıldığı Medya İlkelerinin giriş kısmında, azınlık mensubu bireylerin kimliklerini muhafazaları ve geliştirmeleri açısından dilin medya dâhil her alanda kullanılmasının önemi tekrar edilmiştir. UAYK'nin müdahil olduğu bazı devletlerce, farklı dillerdeki medya organlarının yayınlarına resmî dil yayın kotası konulduğu, bu durumun da azınlık dilinde yayın imkânlarını kısıtladığı ve azınlıklar arasında olumsuz tepkilerle neden olduğu tespiti yapılmıştır (OSCE Guidelines Media, 2003: 2).

Belgede, azınlıklık mensubu bireylerin kendi dillerinde yayın yapabildikleri, yayın alabildikleri çoğulcu bir medyanın demokratik bir toplumun temel şartlarından biri olduğu varsayılmış, devletlerin medyada azınlık dillerinin kullanımına dair politika geliştirmeleri ve uygulamalarına dair genel prensiplere yer verilmiştir (OSCE Guidelines Media, 2003: 4).

Diğer UAYK tavsiye ve ilkelerinde olduğu gibi, kabul edilmiş uluslararası standartlar temelinde, her kesimin ihtiyaç ve çıkarları arasında denge kurulması (OSCE Guidelines Media, 2003: 4) ana ilke olarak benimsenmiştir.

Farklı Toplumların Entegrasyonuna İlişkin Ljubljana İlkeleri (2012)

Ljubljana İlkeleri doğrudan azınlık dilleri ile ilgili değildir. Ancak UAYK'nin çatışma önleme misyonu doğrultusunda farklı toplumların entegrasyonu ile ilgili olarak azınlık dillerinin kullanılması konusuna belgede geniş ölçüde yer verilmiştir.

Ljubljana İlkeleri'nin giriş kısmında Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri Vollebaek tarafından, Soğuk Savaş sonrası Avrupa'da yaşanan birçok etnik çatışmanın kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmadığı, birtakım politik tercihlerin sonucu olduğu tespiti yapılmaktadır. Vollebaek, birçok çatışmanın altında yatan asıl sorunun, temel hakların uygulanmaması ve toplumların planlı ya da sistemli bir şekilde dışlanması ve yabancılaşması ile ilgili olduğunu ileri sürmekte, azınlık hakları dâhil insan haklarının devletler içinde ve devletler arasındaki güvenliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamaktadır (OSCE Ljubljana Guidelines, 2012: 2).

Ljubljana İlkeleri'nde devletlerce alınan, azınlık kimliğini ve kültürünü tanıma-ya ve geliştirmeye yönelik tedbirlerin kalıcı bir barış için yeterli olmadığı, çok etnikli toplumlarda devletlerin entegrasyon ve uyum odaklı politikalar izlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Eğer bu tür entegrasyon ve uyum politikaları izlenmezse, özellikle belirli bir coğrafi bölgede yoğunluk kazanmış farklı toplumların (dilsel, dinsel, etnik vb.) gittikçe artan bir şekilde yaşadıkları devlete aidiyet duygularının zayıflaması,

yaşadıkları devlete yabancılaşması ve nihayetinde çatışmaların yaşanması ve ayrılması riskinin belireceği konumuz açısından da önemli bir tespittir (OSCE Ljubljana Guidelines, 2012: 3).

Ljubljana İlkeleri'nde, dilsel, dinsel, etnik vb. farklılıklara saygı gösterildiği, yerel ve ulusal düzeyde müşterek bir aidiyet duygusunun teşvik edildiği kapsayıcı bir kimlik inşası tavsiye edilmektedir. Azınlık grubun çoğunluğa entegre olduğu bir politikadan ziyade çoğunluğun da kültürel dönüşüme uğradığı, tüm etnik grupların birbiri ile entegre olduğu dinamik bir süreç öngörülmektedir (OSCE Ljubljana Guidelines, 2012: 3).

Bu süreçte dil konusu benzer bir yaklaşımla ele alınmaktadır. İşlevsel ve bütünleştirici bir özelliği olan devlet dili ile azınlık dilleri arasında bir denge kurulması gerektiği, bu dengenin bozulmasının çatışmalara neden olabileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda birleştirici özelliği olan, vatandaşlar arasında ortak aidiyet duygusu oluşturan devlet dilinin azınlıklar tarafından da öğrenilmesinin gerektiği, ancak devlet dilinin öğretilmesine yönelik zorlayıcı, yaptırıma dayalı yöntemlerden ziyade, çoğunluğun da diğer azınlık dillerini ve kültürlerini öğrenmeye teşvik edildiği, çok dilli politikalar izlenmesi tavsiye edilmektedir (OSCE Ljubljana Guidelines, 2012: 22,52).

AGİT Kararları Işığında Azınlıkların Dilsel Hakları İle İlgili Genel Çerçeve

Yukarıda değinilen belgelerde de ifade edildiği gibi AGİT, Soğuk Savaş sonrası yaşanan etnik kökenli çatışmaların tekrarlamaması, devletler arası ilişkilerin ve bölgesel güvenliğin zarar görmemesi amacıyla azınlık konusunu UAYK makamı vasıtasıyla ele almaktadır. UAYK makamının azınlık sorunlarından kaynaklı çatışmaların önlenmesi konusunda elindeki araçlar ise azınlıkların ve azınlık mensubu bireylerin haklarının korunması, dilsel, dinsel, kültürel ve etnik kimliklerine saygı gösterilmesi gibi hususları içeren AGİT prensipleri ve uluslararası normlardır (Stoel, 1999: 381).

Dil-azınlıklar-güvenlik ilişkisi ekseninde yapılan bir değerlendirmeye göre azınlık mensubu bireylerin dilsel hakları ve dil kullanımı konusundaki anlaşmazlıklar, AGİT devletinde yaşanan birçok çatışmanın ana nedeni olarak ortaya çıkmış, diğer AGİT kurumları ile birlikte UAYK de özellikle eski Doğu Bloğu ülkelerinde bir çatışma önleme aracı rolü üstlenmiştir. Bu noktada, yaşanan çatışmaların ana nedenleri ve tarihsel gelişimleri farklılıklar arz etse de dilsel konular çatışan tarafları kutuplaştırıcı bir etken olarak belirlemiştir (Holt ve Packer, 2007: 127,128).

İster dilsel haklar isterse diğer nedenlerden dolayı herhangi bir devlet bünyesindeki azınlıklar ve etnik gruplar arası sorun, gerilim ve çatışma ise bu etnik grupların/azınlıkların akraba devletlerini konuya taraf haline getirmektedir. Farklı devletlerin sınırları içerisinde yaşayan soydaşlarını korumaya çalışan devletlerin bu tutumu, diğer devletler tarafından iç işlerine karışma şeklinde yorumlanabilmektedir. Buna ilave olarak azınlıklar, kendi kimliklerini (dilsel vb.) daha iyi koruyabilecekleri gerekçesi ile bölgesel özerklikten yana talep ve isteklerde bulunabilmektedir. Bu tür istekler ise doğal olarak ilgili devlet tarafından azınlıkların bölünme ve/veya akraba

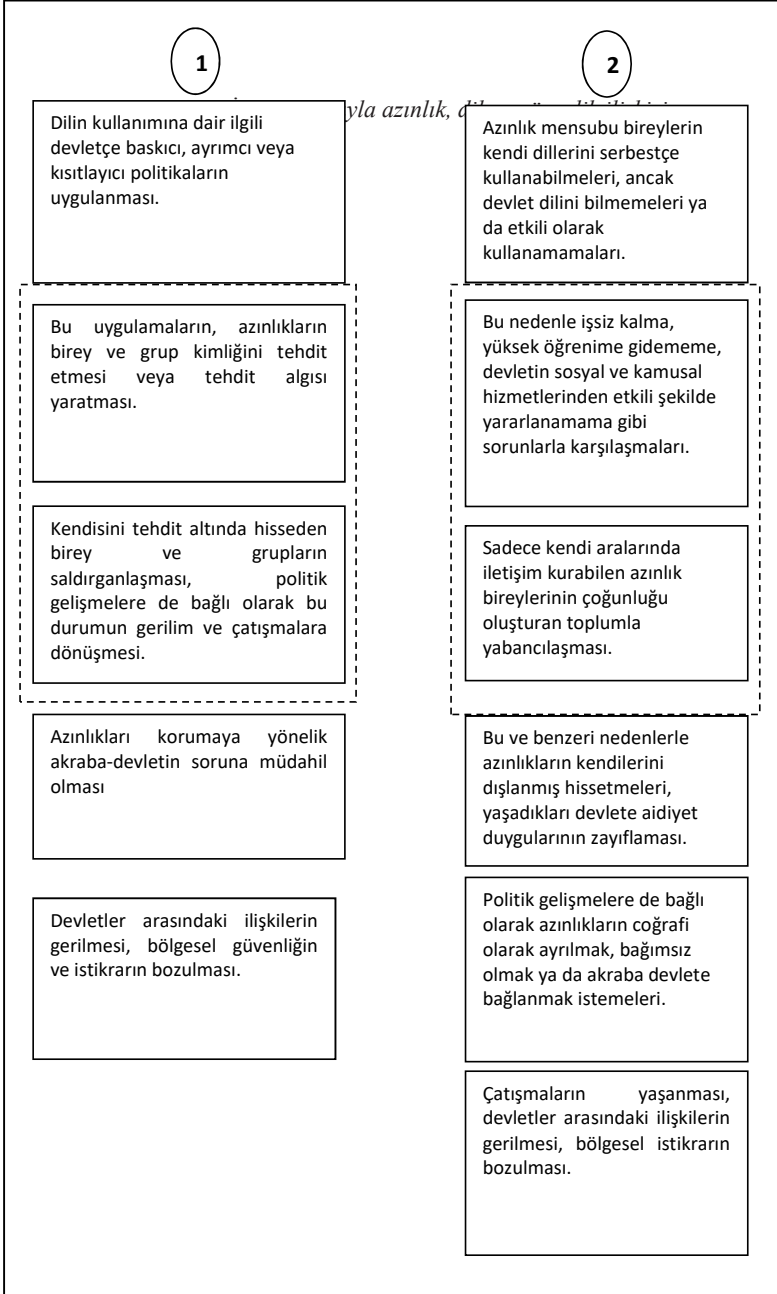
devlet ile birleşme isteği olarak değerlendirilmekte ve ilişkiler gerilebilmektedir (Stoel, 1999: 384-386).

Görüldüğü gibi tek bir bireyin yaşadığı sorunlar (kendi dilini öğrenememesi, dili yeterince bilmediği için o ülkenin vatandaşı olamaması vb. sorunlar) bir araya gelince kısa zamanda daha büyük sorunları doğurabilmektedir. Bu nedenle de bireylerin ya da grupların topluma entegrasyonu önem arz etmektedir (Stoel, 1999: 389).

Azınlıkların kendi kimliklerini ve dillerini muhafaza etmeye ve öğrenmeye devam ederken toplumla bütünleşmeleri ve farklı grupların entegrasyonu açısından ise dilin etkili bir araç olduğu ve devlet dili/dillerinin öğretilmesinin toplumsal birliktelik açısından gerekliliği son yıllarda gerçekleştirilen AGİT İnsani Boyut Konferanslarında özellikle vurgulanmaktadır (OSCE HDIM, 2012: 30; OSCE HDIM, 2012: III; OSCE HDIM 2014: 37).

UAYK tavsiyelerinde de aynı husus vurgulanmakta, farklılıkların korunması (azınlık dilinin yaşamın her alanında kullanılabilmesi) ile toplumsal uyum ve birliktelik (devlet dilinin öğrenilmesi) arasında dengenin kurulmasının uzun süreli barış ve güvenlik için önemine işaret edilmektedir (OSCE Lahey Tavsiyeleri, 1996: 10; OSCE Oslo Tavsiyeleri, 1998: 13,14; OSCE Guidelines Media, 2003: 4; OSCE Ljubljana Guidelines, 2012: 3,64).

Şimdiye kadar değinilen bilgiler ve değerlendirmeler ışığında AGİT'in azınlık dili konusunu güvenlik ile ilişkilendirmesi Şekil-1 ile özetlenebilir.

Sonuç

Dil, bir iletişim aracı işlevi görmesinin yanında, kimlik kavramı ile yakından ilişkilidir. Dil, özellikle kolektif kimlikle ilişkili olarak ulusların, ulusal azınlıkların veya diğer etnik grupların “biz” algısının oluşmasında, ırk ve din ile birlikte oldukça önemli bir işlev üstlenmektedir.

Dil sayesinde toplumun üyeleri birbiriyle kaynaşmakta ve ortak hareket etmektedir. Bu yolla oluşan ortak kültür ve kimlik ise yine dil aracılığıyla gelecek nesillere aktarılmaktadır. Ancak dünyada 6000’den fazla dil, 3000’den fazla etnik gruptan bahsedilmektedir. Bu yüzden devletlerin topraklarında birçok dil ve etnik grup var olabilmektedir. Devletler, bünyelerindeki bu farklı dillerden yalnızca bir ya da birkaçını, genellikle çoğunluğun konuştuğu dili, resmi dil/devlet dili olarak belirlemekte, diğer dillerin kullanımına sınırlamalar getirmektedir.

İşte azınlık toplumlarına mensup bireylerce kullanılan dillere getirilen sınırlamalar, o dili konuşanlar tarafından kimliklerine yönelik tehdit olarak algılanabilmektedir. Böyle bir tehdit gerçekte var olmasa bile politik elitlerce istismar edilebilmekte ve azınlık gruplar yaşadıkları devlete yönelik barışçıl protestolardan silahlı eyleme kadar değişen yelpazede tepkide bulunabilmektedir. Bu şekilde beliren güvenlik sorunları ise o devletin sınırlarını aşarak bölgesel krizlere neden olabilmektedir.

Böylece azınlık toplumlarına mensup bireylerin kendi dillerini çeşitli alanlarda kullanabilmeleri ve bu doğrultuda hak talep etmeleri devletlerin ve bölgesel kuruluşların karşısına çözülmesi gereken bir sorun olarak belirmektedir.

Bu tür sorunların çözümüne dair çalışmada bölgesel bir güvenlik kuruluşu olarak AGİT incelenmiştir. Sonuç olarak AGİT’in azınlıkların dilsel hak taleplerine ilişkin tutum ve tavsiyelerinin özünü denge politikası oluşturmaktadır. Bu denge politikasında ise bir yandan azınlıkların kendi dillerini yaşatmalarına olanak tanınması, diğer yandan ise toplumsal birliktelik ve bütünleşme açısından devlet dilinin korunması, tüm vatandaşlar tarafından öğrenilmesi ve kullanılması öngörülmüştür.

Kaynakça

- Aktoprak, E. (2010). *Devletlerin Ulusları – Batı Avrupa’da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları*. Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Billig, M. (2002). *Banal Milliyetçilik*. (ŞİŞKOLAR, C. Çev.), İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-cold War Era*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- CoE ECRML Tr. (2000). *European Charter for Regional or Minority Languages Explanatory Report Unofficial Turkish Version*. 24 Haziran 2016.
http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Explreport_tr.pdf
- CoE FCNM/ FCNM Exp. (1995). *Council of Europe, Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report*. 10 Haziran 2016.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c10cf>
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Estebanez, M.A.M. (1997). The High Commissioner on National Minorities: Development of the Mandate. ed. Bothe, M., vd. (1997). *The OSCE in the Maintenance of Peace and Security: Conflict Prevention, Crisis Management and Peaceful Settlement of Disputes*, The Hague, Netherlands: Kluwer Law International.
- Estebanez, M.A.M. (2005). Council of Europe Policies Concerning the Protection of Linguistic Minorities and the Justiciability of Minority Rights. ed. Ghana, N. ve Xanthaki, A. (2005). *Minorities, Peoples And Self-determination*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers. tacadddd
- Habermas, J. (2010). “Öteki” Olmak, “Öteki”yle Yaşamak. (İlknur A. Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hobsbawn, E.J. (2006). *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik*. (Akinhay, O. Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Holt, S. ve Packer, J. (2007). *Protecting Linguistic Minorities-The Role of the OSCE*. Ed. Koenig, M. ve Guchteneire, P.F.A. (2007). *Democracy and Human Rights in Multicultural Societies*. England: Ashgate Publishing.
- Kalaycı, H. (2010). *Ulus-Devletlerin Başağrısı Ayrıllıkçılık- Kanada Quebec Örneği*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Karabulut, B. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Ankara: Barış Kitabevi.
- Kascian, K. (2013). *Conflict Mitigation Policies*. ed. Malloy, T.H. *Minority Issues in Europe: Rights, Concepts, Policy*. Berlin, DEU: Frank & Timme.
- Korkmaz, Z. (1992). “Dil”, Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 43.
- May, S. (2012). *Language and Minority Rights: Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*. New York: Routledge, 2012.
- Neukirch, C., Simhandl, K., Zellner, W. (2004). *Implementing Minority Rights in the Framework of the CSCE/OSCE*. ed. European Centre for Minority Issues. *Mechanisms for the Implementation of Minority Rights*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- OSCE Copenhagen Conference. (1990). *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*. 15 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/odihr/elections/14304?download=true>
- OSCE Factsheet. (2016). 18 Temmuz 2016.
<http://www.osce.org/secretariat/35775?download=true>

- OSCE Guidelines Media. (2003). *Guidelines on the use of Minority Languages in the Broadcast Media*. 02 Temmuz 2016.
<http://www.osce.org/hcnm/32310?download=true>
- OSCE HCNM. (2016). Factsheet: High Commissioner on National Minorities. *Organization for Security and Co-operation in Europe*. 24 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/hcnm/33317?download=true>
- OSCE HDIM. (2012). *The Human Dimension Implementation Meeting (HDIM), Report 2012*. 07 Temmuz 2016.
<http://www.osce.org/odihr/96916?download=true>
- OSCE HDIM. (2014). *The Human Dimension Implementation Meeting (HDIM), Report 2014*. 08 Temmuz 2016.
<http://www.osce.org/odihr/126123?download=true>
- OSCE Helsinki Act. (1975). *Conference on Security and Co-Operation in Europe Final Act- Helsinki 1975*. 25 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/mc/39501?download=true>
- OSCE Helsinki Document. (1992). 20 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/mc/39530?download=true>
- OSCE Lahey Tavsiyeleri. (1996). *Ulusal Azınlıkların Eğitim Haklarına İlişkin Lahey Tavsiyeleri ve Açıklayıcı Not*. 28 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/tr/hcnm/32200?download=true>
- OSCE Ljubljana Guidelines. (2012). *The Ljubljana Guidelines on Integration of Diverse Societies & Explanatory Note*. 05 Temmuz 2016.
<http://www.osce.org/hcnm/96883?download=true>
- OSCE Madrid Document. (1983). 20 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/mc/40871?download=true>
- OSCE Oslo Tavsiyeleri. (1998). *Ulusal Azınlıkların Dil Haklarına İlişkin Oslo Tavsiyeleri ve Açıklayıcı Not*. 24 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/tr/hcnm/67550?download=true>
- OSCE Vienna Document. (1989). 18 Haziran 2016.
<http://www.osce.org/mc/40881?download=true>
- Preece, J. J. (2013). The High Commissioner on National Minorities as a Normative Actor. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*. 12(3).
- Prina, F. (2013). *Ethnicity, Culture and Language: Individuals and Groups*. ed. Malloy, T.H. *Minority Issues in Europe: Rights, Concepts, Policy*. Berlin, DEU: Frank & Timme, 2013.
- Robinson, P. (2008). *Dictionary of International Security*. Cambridge: Polity Press.
- Roe, P. (2005). *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*. New York: Routledge.
- Rothschild, E. (1995). "What is Security?". *Daedalus*. 124(3).
- Sadoğlu, H. (2010). *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Santamaria, Y. (1998). *Uluslar ve Milliyetçilikler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Stoel, M. van der. (1999). *Reflections on the Role of the OSCE High Commissioner on National Minorities as an Instrument of Conflict Prevention*. OSCE 1999 Yearbook.
- Tacar, P. (1996). *Kültürel Haklar*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Thornberry, P. ve Estébanez, M. A. M. (2006). *Minority Rights in Europe*. Belgium: Council of Europe Publishing.

Wæver, O. (1995). *Securitization and Desecuritization*. ed. Ronnie D. *On Security*. Lipschutz: Columbia University Press.